

Guerra sud-americana pels aliments

Des del mes de març, a l'Argentina hi ha hagut talls de carreteres, vagues i moltes més protestes, arran del nou sistema d'impostos aplicat a les exportacions pel govern de Cristina Fernández.

L'Amèrica del Sud és un dels principals productors de gra del món. Però la pressió inflacionista, derivada dels preus tan alts de les seves exportacions, ha motivat mesures proteccionistes que desvetllen la ira dels productors locals. La regió debat com aprofitar el vent a favor sense naufragar en l'intent.

“A raó que el menjar sigui car és que el món no estava preparat perquè milions de xinesos, d'indis i d'africans mengessin tres vegades cada dia.” Amb sinceritat brutal, el president del Brasil Luiz Inácio Lula da Silva va explicar la seva tesi sobre l'augment dels preus dels aliments a tot el món. El 1985, un xinès menjava

20 quilos de carn l'any; ara en menja 50. Per engreixar aquest bestiar que després consumim s'usa gran quantitat de gra. A l'abril passat, el Fons Monetari Internacional (FMI) i el Banc Mundial (BM) es van reunir a Washington per parlar de la crisi creditícia que afecta els Estats Units. Però quan es va acabar la reunió, l'eix havia estat un altre. La imatge

del cap del BM, Robert Zoellick, que sostenia un pa i una bossa d'arròs davant de les càmeres, ha ajudat a posar en relleu la situació d'emergència: els aliments bàsics han pujat d'un 83% en els últims tres anys. En aquesta mitjana s'amaguen increments encara més violents en aliments que no tenen substituïts, com el blat, el blat de moro i la carn. Segons càlculs del BM, des del 2005 el blat ha augmentat d'un 152%, el blat de moro, d'un 122% i la carn, d'un 20%. Per augments com aquests, 33 països, des de Mèxic al Iemen, podrien estar a la vora de revoltes socials, adverteix el BM.

A l'última cimera de l'Agència d'Alimentació i Agricultura (FAO) de l'ONU, feta a principi de juny a Roma, el secretari general, Ban Ki-moon, va fer una crida a augmentar d'un 50% la producció d'aliments d'aquí a l'any 2030. I va pronosticar

que per a fer aquest salt es necessitaran inversions entre 12.000 milions i 17.000 milions d'euros anuals. La preocupació era la mateixa, i les receptes per a contrarestar-la també: com va fer Zoellick a l'abril, Ki-moon va demanar d'eliminar barreres proteccionistes a les exportacions de productes bàsics.

Els grans productors apugen els impostos a les vendes a l'exterior per a *desenganxar* el seu mercat intern de l'increment de preus internacional i garantir, al mateix temps, el proveïment. L'augment mundial dels preus té diverses causes: collites pobres, provisions baixes, alts preus dels combustibles (que encareixen el cost de productes agroquímics i de transport), un nou model d'especulació agrària, les polítiques de subsidi a productors no competitius i la demanda creixent, especialment des de mercats emergents com l'Índia i la Xina.

Revolta a l'Argentina. No obstant això, ara com ara les solucions semblen apuntar als impostos desvirtuadors que els grans països productors posen a les exportacions. Un cas paradigmàtic ha estat el de l'Argentina. Aquest país sud-americà té cultivades 17 milions d'hectàrees de soia, que equivalen a 5,5 vegades la superfície total de Catalunya. A preus internacionals, la collita, que és exportada totalment reporta ingressos de 17.000 milions d'euros. Ara fa quatre mesos, el govern de Cristina Fernández va decidir d'aplicar un nou sistema d'impostos a les exportacions que augmenten a mesura que pugen les cotitzacions de gra. De llavors estant, 7.300 d'aquests 17.000 milions d'euros van a parar al fisc. El sistema s'estén a tota la cadena agrària, cosa que ha posat en peu de guerra els productors. Des del març fins ara, l'executiu ha resistit quatre vagues, talls de carreteres a tot el país, suspensió total d'exportació de gra, paralització de ports, desproveïment i increments descontrolats de preus. Mentrestant, la televisió mostrava els camions abocant la llet que no podien tractar, a raó de 4 milions de litres per dia, suficients per a donar-ne dos gots diaris a cada nen argentí.

Néstor Kirchner torna a escena per la crisi.

En la primera conferència de premsa en cinc anys, l'ex-president Néstor Kirchner, capdavanter del partit peronista i marit de la presidenta Cristina Fernández, va assegurar que, sense les retencions, un litre de llet "no costaria 2 pesos (0,50 euros), sinó 15 (3,75 euros)". Deixant de banda que es pugui discutir la veracitat del càlcul, diversos governs de l'Amèrica Llatina han aplicat sistemes de control, com ara quotes d'exportació d'arròs al Brasil o prohibició d'exportar oli a Bolívia. El camp argentí va interpretar que les retencions decidides per Buenos Aires eren una mesura confiscatòria, i va cridar a la batalla. En vista de l'escalada del conflicte, la presidenta no va tenir cap més remei que buscar el suport del Parlament a l'esquema impositiu. El govern té majoria al Congrés, però molts diputats oficialistes es troben pressionats pels productors rurals de les seves províncies —que amenacen de tornar a protestar— i han avançat que no donaran suport al projecte de Fernández sense modificacions.

Enmig de totes aquestes negociacions parlamentàries, l'Argentina va ser la seu de la 35a cimera de caps d'estat del Mercosur, el bloc comercial que integra el Brasil, el Paraguai, l'Uruguai i Veneçuela (que hi espera l'admissió plena), més Bolívia, el Perú, Xile i Colòmbia com a associats. La trobada va servir per a posar de manifest la importància del bloc com a productor mundial d'aliments. Dels vuit principals països exportadors de soia, quatre pertanyen a aquest bloc sud-americà. És, a més a més, l'única regió que disposa de terres fèrtils per a estendre els cultius a baix cost i d'una manera significativa. "Som els productors d'aliments i proteïnes més competitius del món i, per tant, hem de cooperar, aprofundir i alinear les polítiques sobre la seguretat alimentària", va dir el president de la comissió de representants permanents del grup, Carlos Álvarez. "Com ho fem perquè els preus alts dels aliments i les matèries primeres no ens acabin complicant l'accés als aliments als nostres pobles? Per a això és important de compatibilitzar

una política conjunta de seguretat alimentària al Mercosur", va explicar Álvarez.

Europa i els EUA, responsables?

L'argument dels països membres és que els impostos a les exportacions són solament una part del problema de l'escassetat d'aliments al món. En aquest sentit, el canceller argentí, Jorge Taiana, ha considerat que la política de subsidis agrícoles que aplica des de fa més de cinquanta anys Estats Units i la Unió Europea és responsable del dèficit d'aliments al món. Aquesta política "ha distorsionat el mercat mundial i descoratjat els països pobres a la producció d'aliments per a la pròpia subsistència", ha denunciat Taiana, que la va considerar "la primera gran causa de la crisi d'aliments".

Els comentaris del funcionari argentí en defensa de les retencions no van poder ocultar que avui molts miren un altre membre del bloc, el Brasil, com a part responsable del problema. El govern del president Lula és al punt de mira per la política de producció d'etanol, un biocombustible elaborat amb canya de sucre que ha augmentat la pressió sobre uns altres cultius tradicionals, com ara el blat i la soia. Actualment, als Estats Units, una cinquena part de la collita del blat de moro es deriva a la producció d'etanol per a motors. Estudis del Food Policy Research Institute calculen que la producció de biocombustibles ha motivat un terç de l'augment recent dels preus agrícoles mundials. Per a Lula, les crítiques a l'etanol —que té el Brasil com a principal productor mundial— formen part d'una guerra comercial d'empreses petrolieres que poden trobar-se amb els interessos afectats.

Sigui com sigui, un grup de 400 científics que ha elaborat per a l'ONU un informe sobre pràctiques agrícoles assegura que el món produeix prou aliments per a tothom, malgrat que 800 milions de persones passen fam. Llavors resulta que tot plegat podria limitar-se a un problema de distribució.

Federico Rivas Molina
Buenos Aires